

דברי תורה

מאת

ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו במשך

ימי חג הפסח

שנת תשפ"ב לפ"ק

*

יוצא לאור ע"י

מכון מעדני מלך וויזן

גליון אלק רפ"ה

על הטוב יזכר ידידינו

מוז"ר הילר פישמאן הי"ו

אשר כלכל הוצאת הקונטרס לזכות הרבים

* * *

לע"נ חותנו הר"ר שמשון ישראל ב"ר חיים הכהן רובינפעלד ע"ה

נפטר י"ג ניסן תשפ"א לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

* * *

יברך ה' חילו ופועל ידיו ירצה,

אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד,

ויזכה לראות דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב שמחה.

להשיג אצל

מכון מעדני מלך וויען

185 Wilson St.

Brooklyn N.Y. 11211

718.388.1751.#117

דברי תורה

בליל הסדר תשפ"ב לפ"ק

מחדשו וידע ומשגיח ויכול. ושליומות
האמונה יחיש גאולתנו ופדות נפשנו.

*

ענין השליש מצות מבואר בספה"ק
שהם כנגד השלישה אבות. ויש
לומר דמנה רומזת על הגאולה, שלא
יכלו להתמהמה. ולכאורה הלא עדיין
לא נשלם הזמן של ארבע מאות שנה.
ויש שכתבו כי שאר הגלויות משלימין
ע"כ. ונראה דמטעם זה היה הלל
כורך מנה ומרור ואוכלס ציחד (פסחים
קטו.), שגם אחר הגאולה ממצרים,
עוד ימררו את חייהם צשאר הגלויות
שישלימו הזמן. ולכן שזורים את
המנה, והחלק הגדולה מפניין על
לעתיד, לרמוז כי רק מחלק הקטנה של
גלות נגאלנו, אבל החלק הגדולה
נשארה על לעתיד, וזמנה נפונה
וטמונה, וכמאמרס (סנהדרין ט.) כי
יום נקם כלבי (ישעיה סג-ד), ללבי
גליתי, למלאכי השרת לא גליתי ע"כ.

בגמרא (שבת ק"ח:) אלמלי משמרין
ישראל שתי שבתות כהלכתן
מיד נגאלים, שנאמר (ישעיה נ-ד) כה
אמר ה' לסריקים אשר ישמרו את
שבתותי, וכתיב צתריה והציאותים אל
הר קדשי וגו' ע"כ. וצמדש (שמ"ר
כה-יז) איתא, אמר רבי לוי אם
משמרין ישראל את השבת כראוי
אפילו יום אחד בן דוד בא ע"כ.
ומבואר דקגי גם צשמירת שבת אחת.
ויתכן לומר ליישב, דקאי על פסח
שחל להיות צשבת, אשר גם פסח
איקרי שבת דכתיב (ויקרא כג-טו)
וספרתם לכם ממחרת השבת, ואם כן
יש יום אחד שהוא שתי שבתות,
ואלמלי משמרין אותה כראוי מיד
נגאלים. וציאורו, כי שתייהם צאים
לחוק האמונה, שהשבת צראשית מורה
שמאמין צבורא עולם, אשר ששת ימים
עשה ה' את השמים ואת הארץ וציוס
השביעי שבת. וחג הפסח צא להשלים
האמונה גם צהשגחתו, שלא עוז את
עולמו, כי הנסיס מורים שיש אלו-ה-

לפי שצו ציוס כלתה המררה שהוציאו ממזרים והוצרכו למן, למדנו שאכלו משירי הצבץ [משירי המנה] ששים ואחת סעודות, וירד להם מן בששה עשר צאייר ויוס ראשון בשבת היה (שבת פז). ע"כ. ואס כן המנה שזכינו לאכול צמזרים היה זה לשבוע ממנה ס"א סעודות, ועל כן עושין המנה עגולה כאות ס', ועס הכולל היא ס"א, לרמו על זה.

*

יחזיק. יש לומר דאיתא מהארז"ל (פרע"ח שער חג המזות פ"ג) דהמנה עגולה צורתה כמו אות יו"ד ע"כ. ונראה דאיתא צגמרא (עבודה זרה יז:) כל העוסק צתורה ולא צגמילות חסדים דומה כמי שאין לו אלו-ה. וציאר צספר שס משמואל דיידע דאותיות הא"צ ישר מורה על רחמים וחסד, ואס הא"צ מהופך דהיינו תשר"ק הוא מורה לדין. והקשו הקדמונים אס כן איך השס הוי"ה צ"ה שס הרחמים והחסד, הלא היו"ד קודם לה"א, וזה מורה לדין דהוא צדרך תשר"ק. אך התירוץ לזה על פי מה שאמרו (שבת קד.) דאלף צית הוא אלף צינה, דהיינו תורה, וגימ"ל דלית הוא גמול דליס, ה"ו הוא שמו של הקצ"ה. אס כן כשעוסקים צתורה וגס עוסקים צגמילות חסדים, אז עושין מן היו"ד אותיות אצג"ד שעולין יו"ד, ושצ השס ישר אצג"ד ה"ו. אמנס אס

ובזוהר חדש (ח"א יד:) מלצא לפומא לא גליא ע"ש. אמנס צהגדה הלל נרצה (צפסקא עצדים היינו) כתוב, דהנה כתיב (צמדבר כ-טו) וירעו לנו מזרים ולאצותינו, וצרש"י מכאן שהאצות מצטערים צקצר כשפורענות צא על ישראל ע"כ. ולכן צער האצות שהצטערו עמנו יחד השלים את הזמן ע"כ. ולכן לוקחין שלש מצות לרמו על האצות, שהס השלימו את הגלות, ועל ידס זכינו להמנה שרומנו על הגאולה.

*

מוצה עגולה היא צורת אות סי: יש לומר דאיתא צגמרא (קידושין לת.) וצני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד צואס אל ארץ נושבת, את המן אכלו עד צואס אל קצה ארץ כנען (שמות טז-לה), אי אפשר לומר עד צואס אל ארץ נושבת, שכבר נאמר אל קצה ארץ כנען, ואי אפשר לומר אל קצה ארץ כנען, שהרי כבר נאמר עד צואס אל ארץ נושבת. הא כיצד, צשבעה צאדר מת משה ופסק מן מליד, והיו מסתפקין ממן שצכליהס עד ששה עשר צניסן. תניא אידך, וצני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה, וכי ארבעים שנה אכלו, והלא ארבעים שנה חקר שלשים יוס אכלו, אלא לומר לך עוגות שהוציאו ממזרים טעמו צהס טעס מן ע"כ. וצרש"י (שס טז-א) צחמשה עשר יוס לחדש השני לצאתס ממזרים, נתפרש היום של חנייה זו,

ארמי) והאמר רב יהודה לעולם אל ישאל אדם זרכיו בלשון ארמי, ואמר רבי יוחנן כל השואל זרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נוקקין לו, שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי. ומשני שאני חולה דשכינה עמו, דאמר רב ענן אמר רב מנין ששכינה סועד את החולה שנאמר (תהלים מא-ד) ה' יסעדנו על ערש דוי ע"כ.

והגדה בליל פסח נשפע לכל אדם אהבה רבה לקונו, ועל זה רימוז הכתוב (שיר ז-ג) הביאתי אל בית היין ודגלו עלי אהבה, היינו ליל פסח שמנחתו בארבע כוסות של יין, אז דגלו עלי אהבה. וסמכוני באשישות (של סולת נקיה. רש"י), הרומזת על המנה, רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני, שמרוז געגועי אהבה אנו כחולים. ואנו אוכלים מנה מקובצין, שהמנה עגולה, לרמוז על שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני, שזהו נורת העיגול. וכיון שחולת אהבה אני, והשכינה סועד את החולה, על כן מתחילין יציאת מצרים בלשון ארמי, לעורר על גדול השפעת האהבה בלילה זו, להיות חולת אהבה, שנוכל לדבר בלשון ארמי.

*

הא לחמא עניא. ההגדה מתחלת באות ה'. וציאר אבא מארי ז"ל כי בתחלת הסדר נכון לעשות תשובה,

עוסקים בתורה ולא בגמילות חסדים, אם כן לא עשה מן היו"ד הגימל ודלת דהיינו גמול דלים, ושזב אין השם הו"ה ישר רק בדרך תשר"ק, ממילא השם הו"ה מורה לדין, ואין לו ממי לבקש רחמים. וזה שאמרו חז"ל כל העוסק בתורה ולא בגמילות חסדים דומה כמי שאין לו אלוה-לרחם עליו, כי השם הו"ה הוא בדרך תשר"ק עכ"ד ודפח"ח (והוצא בדרשות לחם שלמה דרוש ס"ח).

ולבן בליל פסח כאשר עוסקין כל הלילה בתורה בענייני יציאת מצרים, ואנו רוצין לעורר שיושפע עלינו רחמים וחסדים כמו שהיה בימים ההם בזמן גאולתם, זריכין להתעסק גם בגמילות חסדים, לפתוח האות יו"ד, אלף צינה גמול דלים, ואז שם הו"ה לנו לאלוה, חסד אל כל היום. ולכן בתחלת הסדר אנו שוצרים המנה שהיא אות יו"ד, לעשות ממנה אלף צינה גמול דלים, ואנו מכריזין אחר זה כל דכפין ייתי ויכול כל דזריך ייתי ויפסח. ובזכות זה יתעורר עלינו מדת הרחמים של שם הו"ה, שזכה לשנה הצאה בארעא דישראל ולהיות בני חורין.

*

הא לחמא עניא. מתחילין בלשון ארמי, דאיתא בגמרא (שבת יב:) היכי עביד הכי (דהתפלל על החולה בלשון

מחמת קיום המצות רבות, שלא יהיה זורע אל הקוצים, ואות ה' מרמזת על תשובה כמו שאמרו (מנחות כט:). מאי טעמא תליא כרעיה דה"א, דאי הדך בתשובה מעיילי ליה ע"ש. ועל כן סידר צעל הגדה להתחיל באות ה', לרמוז על זה ע"כ.

וי"ש לומר דזהו הענין ששוצרים המנה בתחלת הסדר באמירת יחך, חלק אחד גדול וחלק אחד קטן. וכיון שהמנה עגולה, אם כן כששוצרין ממנה חלק קטן, נעשה מזה לורת ה"א (א"י בשער הכוונות דרוש ו), וזה גם כן צא לרמוז על התשובה.

והעושה אחד מהן אין הקצ"ה מספיק צידו לעשות תשובה לפי גודל חטאו וכו'. ומהן חמשה דברים הנועלים דרכי התשובה בפני עושיהן וכו' ע"ש. ובאנשים הללו מתקצר הפתח, ותחת אותיות דל"ת יו"ד נעשית דל"ת וי"ו בפתח קצר. וכיון שאין ישראל נגאלין אלא בתשובה (סנהדרין לו:), על כן קודם שמתפללים על הגאולה מרמזין פותחין הדל"ת, שיפתחו וירחצו הפתח שבאות דל"ת וי"ו, ולחזור בתשובה כראוי וליכנס בהאי פתחא, דמעילין שם החוזרים בתשובה.

*

וב"ל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, מעשה ברבי אדעיוזר וכו' שהיו מספרין ביציאת מצרים ב"ל אותו ה"ל"ה. ונראה דהנה באמת מצות תלמוד תורה כנגד כולן (פאה א-ה), והיא תשובה יתיר מכל שאר מצות התורה, וכתיב (משלי ח-יא) וכל חפצים לא ישוו צה, אפילו חפצי שמים (מועד קטן ט:). אך אמרו (שם) דזהו רק צמורה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, אבל לא כאשר אי אפשר לעשותה על ידי אחרים ע"ש. אמנם אחר שיצא כבר ידי חיובו בקיפור יציאת מצרים, ורק מרבה לספר, יתכן היה לומר שתלמוד תורה תשובה יתיר, ולא לצטל מלימודו. עם כל זה השמיענו שהנחאים הללו לא כן עשו,

ובסיום הסדר קודם אמירת שפוך חמתך להתפלל על הגאולה, פותחין את הדלת. ויש לרמוז דמבואר בפוסקים בכתובת אות ה', לזורתה היא כמו אותיות דל"ת וי"ד, או כאותיות דל"ת וי"ו (עיין שער הכוונות הנ"ל, ובדרשות חתם סופר א:). וענינו הוא, דכשנכתב בצורת דל"ת וי"ו אז הפתח למעלה פתוחה רק מעט, מה שאין כן בצורת דל"ת יו"ד הפתח פתוחה לרחבה. והנה פתח זו היא ידו הפתוחה לקבל שבים, דאי הדך בתשובה מעיילי ליה. ובהיות שישנם חטאים המעכבים את התשובה, וכמבואר ברמב"ם (ה' תשובה ד-ה) ארבעה ועשרים דברים מעכבין את התשובה, וארבעה מהן עון גדול,

אלה היו מספרים ציניאת מצרים כל אותו הלילה.

וּנְרָאָה בטעמו כי אמרו (פסחים סח:) צוא וראה כמה חציבה מצוה בשעתה (שדוהא את השבת), שהרי הקטר חלצים ואצרים ופדרים כשרים כל הלילה, ואין ממתינין להם עד שתחשך ע"כ. ואם כן מצות סיפור יציאת מצרים בשעתה צליל פסח, עדיפא ממצות תלמוד תורה. ועוד כי מצונו בגמרא (מגילה ג.) דמצוה של פרסומי ניסא עדיפא מכל המצות, וכהניס בעבודתם ולויים צדוכן מצטלין עבודתן וצאין לשמוע מקרא מגילה, וכמו כן צית רבי מצטלין תלמוד תורה וצאין לשמוע מקרא מגילה. וכתוספות שם (ד"ה מצטלין) דאפילו רק עבור לקרות עם הציבור מצטלין, דהוי טפי פרסומי ניסא ע"ש. וכמו כן ריבוי סיפור יציאת מצרים הוי פרסומי ניסא ועדיפא מתלמוד תורה. ולכן היו מספרין ציניאת מצרים כל אותו הלילה.

*

מועשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אליעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסובין בבני ברק, והיו מספרים ביציאת מצרים כ"ל אותו הלילה וכו'. ונראה דידוע כי הלדיקים הזוכים כאשר מספרים

ציניאת מצרים הם ממשיכים על עצמם האור הגדול שהיה אז במצרים, וכמו שכתוב בשל"ה (מסכת פסחים מנה שמורה אות ד' בהג"ה) על מעשה דרבי אליעזר שהיו מספרין ציניאת מצרים כל 'אותו' הלילה, צלשון זכר, משום שהלילה היה מאיר אז כיום ע"ש. ובהגדה הלל נראה הוסיף, שהיו 'מספרים' כלומר מאירים (מלשון איכה ד-ו) ספיר גזרתם, ציניאת מצרים כל אותו הלילה, שהלילה נעשה להם בצחינת יום, כי הוה נהיר להם האי לילה, גלל כן לא הצחינו כי הגיע זמן קריאת שמע, כי גם קודם לכן היה אור צמושצותם, ורק התלמידים שעדיין לא היו צמדריגה הנ"ל, ולא הרגישו בהאור אשר רבותיהם הקדושים היו ממשיכים על עצמם אז, על כן הצחינו שהגיע זמן קריאת שמע של שחרית וצאו ואמרו להם ע"ש.

וּנְרָאָה צביאורו, דדעת רבי עקיבא ורבי יהושע היא דמצות הלילה של פסח הוי כל הלילה, על כן היו מספרים כל הלילה. אמנם לדעת רבי אלעזר צן עזריה ורבי אליעזר מצות הלילה של פסח מנה ומרור היא רק עד מצות הלילה (ברכות ע.). ואם כן גם מצות סיפור יציאת מצרים מסתיים זמנו אז, דהא לא אמרתי אלא בשעה שיש מנה ומרור מונחים לפניך. ואם כן למה המשכו לספר כל אותה הלילה. ופירשו לרבי אלעזר צן

השחר, שהוא מוקדם לזמן קריאת שמע, ולומר לרבותיהם כי כבר עברה הלילה, ואין עוד חיוב צסיפור. והיינו כי חיוב הסיפור מנד פסח כבר כלתה בחצות הלילה, והם האריכו צסיפורו משום חיוב הזכרת יציאת מצרים של כל ימות השנה, ואם כן כשהגיע היום לא כלתה מצוה זו, ואדרבה לכולי עלמא מזכירין יציאת מצרים צום, ורק כאשר הגיע זמן קריאת שמע אמרו רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

*

מועשה ברבי אליעזר וכו' ורבי עקיבא, שהיו מספרין ביציאת מצרים בל אותו הליילה. ויש לומר דלדעת רבי אליעזר לקן המצריים מאתים וארבעים מכות, ולדעת רבי עקיבא שלש מאות מכות. ולהסביר כל מכה ומכה, גם אם יקבע לבאר דקה אחת לכל מכה, הרי זה עולה כחמש ושלש שעות, ולכן הוצרך לסיפור זה כל הלילה.

*

מזכירין יציאת מצרים בליילות. אמר רבי אליעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בליילות עד שדרשה בן זומא, שנאמר (דברים מז-ג)

עזריה הרי מזכירין יציאת מצרים צלילות גם כל השנה, אם כן מצות זכירתה כל הלילה, והגם שיוצאין בזכירה בעלמא, יש חוספת מצוה צמה שמאריך צה כמו שמצינו גם בשאר מצות שיש להם שיעור, ועם כל זה יש מצוה כשמוסיף. וכמו שמצינו (סוכה מא:): צמנהגן של אנשי ירושלים שלא הניחו הלולב מידם כל היום, הגם דמדאגביה נפק ציה (שם מז:). אמנם רבי אליעזר ורבי טרפון שהיו מסובין שם, שיתכן דסוברים כחכמים דאין מזכירין יציאת מצרים צלילות, למה המשיכו לספר כל הלילה.

אך מצוה צמדרש (שמו"ר יע-ה) צליל פסח נימולו כל ישראל. ולכאורה הרי אין מלין צלילה (שצח קלב:). ופירשו דאיתא צוה"ק (ח"צ לה:). דאזתה לילה הוה נהיר ציומא דתקופת תמוז, וכיון דאז לילה ציום יאיר, הו ליה כמו יום לכל דיני תורה, ושפיר נימולו צלילה ההוא ע"כ. הרי דאזתה הלילה היתה אז דינו ציום, וכיון שהם המשיכו הלילה של יציאת מצרים, אשר לילה ציום יאיר, אם כן היתה אז לפניהם ללילה זו גם מעלת היום, שמזכירין יציאת מצרים, על כן המשיכו לספר, עד שעוררו אתם התלמידים שהגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

ובזה יתבאר גם כן למה לא צאו התלמידים כשהגיע עלות

בדין הוא לעשות זכר גם לגאולה
ההוא, לשמחה מסובין כזני חורין
שיאלו משיעבוד.

*

הנה התורה הקדושה נקראת 'ספר
הברית' (שמות כד-י). ונראה
דאיתא במשנה (ברכות יב:) מזכירין
יציאת מצרים זלילות וכו', עד שדרשה
בן זומא שנאמר (דברים טז-ג) למען
תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל
ימי חייך, ימי חייך הימים, כל ימי
חייך הלילות. וחכמים אומרים ימי חייך
העולם הזה, כל להביא לימות המשיח.
ובגמרא (שם) אמר להם בן זומא
לחכמים וכי מזכירין יציאת מצרים
לימות המשיח, והלא כבר נאמר (ירמיה
כג-יז) הנה ימים באים נאום ה' ולא
יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני
ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה'
אשר העלה ואשר הביא את זרע בית
ישראל מארץ מצרים ויביא את הארצות
אשר הדחתים שם. אמרו לו לא
שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא
שתהא שעבוד מלכות עיקר ויציאת
מצרים טפל לו ע"כ. וכיון דקיימא לן
דמזכירין יציאת מצרים זלילות, אם כן
אין לנו ריבוי על ימות המשיח,
ותעקר יציאת מצרים ממקומה, ומנה
זו בטלה לימות המשיח. והנה תר"ג
מנות נאמרו לו למשה (מכות כג:),
אמנם לעתיד לא ישאר לנו ממנו רק

למען תזכור את יום צאתך מארץ
מצרים כל ימי חייך, ימי חייך הימים, כל
ימי חייך הלילות. וחכמים אומרים ימי
חייך העולם הזה, כל להביא לימות
המשיח (ברכות יב:) ע"כ. ונראה לומר
עוד בטעם פלוגתא, ויתבאר גם כן
למה זליל פסח גם לחכמים מזכירין
יציאת מצרים זלילות, דהנה בגמרא
(שם ט.) אמרו, כתיב (דברים טז-א)
הוציאת ה' אלקיך ממצרים לילה, והלא
לא יאלו אלא ציוס שנאמר (במדבר
לג-ג) ממחרת הפסח יאלו בני ישראל
ציד רמה, אלא מלמד שהתחילה להם
גאולה מצעבר [נתנו להם רשות לצאת]
ע"כ. ואם כן צאמת יאלו משיעבוד
מצרים ונגאלו מידם כבר זלילה, ובדין
הוא להזכיר יציאת מצרים זלילה, שאז
נגאלו גאולת הגוף. אמנם להגאל
משיעבוד הגוף ולהשחר ליצב במצרים
ביחד עם שטופי זמה, אשר הרצה
חברותא עושה (סוטה ז.), ללמוד ללכת
בדרכיהם, אשר הזהירה תורה (ויקרא
יח-ג) כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם
בה לא תעשו, אין חשיבות לגאולה זו,
כי הנפשות עדיין לא נגאלו. וגאולה זו
נגמרה ציוס צעת שיאלו ממצרים,
לכתך אחרי צמדבר צארץ לא זרועה,
מופרשים ומוזדלים מכל האומות, ולכן
סבירא להו לחכמים שאין מזכירין
יציאת מצרים אלא ציוס, שזהו עיקר
חשיבות הגאולה, ולא סגי בגאולת
הגוף שהיתה מזלילה. אמנם זליל
פסח, אותה לילה שזכינו לגאולת הגוף,

ציאור, להלא כזר אמר והגדת. ונראה
דיש לספר יציאת מצרים בצופן שיכנסו
ללבו, עד שהוא עצמו יאמר וישבח
ויודה בעבור זה עשה ה' לי דייקא,
ולא יהא כבן הרשע אשר אומרים לו,
לי ולא לו, אילו היה שם לא היה
נגאל. וזהו 'והגדת' לשון המשכה,
שתמשין כדיבורך לבנך, לאמור, עד
שהוא עצמו יאמר, בעבור זה עשה ה'
לי צלאתי ממצרים, ואילו הייתי שם
הייתי נגאל.

*

יבול מבעוד יום, תלמוד לומר בעבור
זה וכו'. ויש להבין מה היה
ההוא אמניא לצאת מצות סיפור יציאת
מצרים ציוס, הלא הגאולה לא היתה
עד הלילה. ונראה דהנה היום הולך
אחר הלילה (חולין פג.). ומצואר צפניס
יפות (פ' נח) דקודם מתן תורה היה
הלילה הולך אחר היום, וכמו שאמר
ה' (בראשית ח-כב) יום ולילה לא
ישבתו, יום ואחר כך לילה, אלא
שחידשה תורה מערב עד ערב תשבתו
שבתכם (ויקרא כג-כ). וכן הוא
צדרשות חתם סופר (לשבעות רפה:).
ואם כן כיון דהוליאך ה' ממצרים
לילה (דברים טו-טז), שניתנה להם רשות
לצאת צלילה (צרכות ט.), אם כן היה
זה ציוס י"ד, דהלילה היה הולך אחר
היום. ואם כן יכול מצעוד יום, שגם
יום י"ד זמנה של סיפור יציאת

תרי"צ מצות, ואם כן התורה שהיא
צרי"ת עולם עם ישראל, אין זה רק
תרי"צ מצות, ועל כן נקראת צסס
'ספר הצרי"ת'.

*

והגדת לבנך ביום ההוא לאמור,
בעבור זה עשה ה' לי בצאתי
ממצרים וכו' (שמות יג-ה), בעבור זה לא
אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור
מונחים לפניך. הכונה כי יש שמחנכין
את צנייהס ומעוררים אותם ללימוד
התורה, ולא לצטל הזמן היקר,
ולהתפלל צכונה צהכנה הראויה, אצל
אם אין הם רואים זאת גם אצל
אבותיהם שיתנהגו ככה, לא יחדירו
הצברים צצנייהס, ולא יעשו עליהם
רושם. וכמו כן אי אפשר להחדיר
האמונה של סיפור יציאת מצרים
צצנייהס, רק צשעה שיש מנה ומרור
מונחים לפניך, שרואה צעיניו שגם
אתה מקיים מצות הללו, אז יכנסו
הצברים צאזניהס.

*

והגדת לבנך ביום ההוא לאמור
בעבור זה עשה ה' לי בצאתי
ממצרים (שמות יג-ה). צאור החיים הק'
דקדק על אומרו לשון הגדה, צצריס
קשים כגידים (שבת פז.), ולמה לא
אמר ואמרת. וגם תיבת לאמור צריך

הוא ליל שימורים לדורתם, לכל דורותם, שמנפים לזה הלילה לחוג זו חג הפסח ככל חוקותיו ומשפטיו ע"כ. ויש לומר דגם סיום הכתוב קאי על הקצ"ה, שכמו שהיה מצפה על הלילה של גאולת מצרים, כן עומד ומצפה כל השנה שיגיע כבר הלילה הזה של פסח לגאול אותם מגלותם, אשר צניסן נגאלו וצניסן עתידין להגאל (ראש השנה יא.). וכן נראה פירושו בתרגום יונתן.

*

ויוציאנו הי' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה, ובמורא גדול, ובאותות ובמופתים (דברים כו-ה). ופירושו ביד חזקה זו הדבר, ובזרוע נטויה זו החרב, ובאותות זה המטה וכו', שכל אלו הם חלק מהמכות שהוצאו על המצריים. ושם אמר ובמורא גדול זו גילוי שכינה, שזה לכאורה שייך למעלתן של ישראל, שהוציא אותם הוא בעצמו גוי מקרב גוי.

ונראה כי צודאי באומה שלימה כמצרים, היו גם כאלו שהיו יראים ה', כמו שיש בכל האומות חסידי אומות העולם, וכגון אנטונינוס וחבריו שהם כהנים להקצ"ה בעולם הזה (ילקוט ישעיה תכט), ויש להם חלק לעולם הבא (רמב"ם ה' משוה ג-ה), וגם הם נהרגו בזכריהם צמצרים, ובסופן נאצדו כולם, אשר אחד מהם

מצרים, דגאולתם הייתה ציוס י"ד, תלמוד לומר בעבור זה, לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך, שמצותה היא צליל ט"ו.

*

ברוך שומר הבטחתו ל'ישראל' וכו'. וצריך ציבור מהו הרבותא שמקיים מה שמצטיה, הלא הכתוב אומר (במדבר כג-ט) לא איש א-ל ויכזב וצן אדם ויתנחם, ההוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה. ונראה דהכתוב אומר (שמות יב-מז) ליל שמורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים. וצדש"י שהיה הקצ"ה שומר ומצפה לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים ע"ש. והיינו שהיא מלשון ואציו שמר את הדבר (בראשית לו-א), וצדש"י היה ממתין ומצפה מתי יבוא, וכן שומר אמונים (ישעיה כו-ג) ע"כ. וזה שאומר שמגודל אהבתו לישראל היה עומד ומצפה מתי יגיע לילה זו שיוכל להוציאם, וצדש"י 'שומר' הבטחתו לישראל, שהיה עומד ומצפה שיגיע זמן הבטחתו לישראל.

והנה הכתוב סיים שם, הוא הלילה הזה לה' 'שמורים' לכל בני ישראל לדורותם. ועל זה פירש רש"י מלשון שמירה, משומר וצא מן המזיקין (פסחים קט:): ע"כ. וצדש"י פירש שגם זהו מלשון צפיה, שלישראל

נתן 'לנו' את השבת, היינו נתינת השבת בסיני, שמאלו ניתנה רק לנו, שעכו"ם ששבת זה חייב מיתה, דיינו.

*

מוציה זו שאנו אוכלים על שום מה, על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיין עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם, שנאמר (שמות יב-למ) ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמין וגו'. וכן אומר הכתוב (שם יב-לד) וישא העם את בצקו טרם יחמץ. ובתרגום יונתן ונטל עמא ית לישיהון עלוי רישיהון עד ללא חממע וכו' ע"ש. ויש להבין הלא ה' הוציא אותם בחדש האצבי (שם יג-ד), וברש"י בחודש שהוא כשר ללאת, לא חמה לא לנה ולא גשמים ע"ש. וכיון שאינו עת חמה איך נאפה הבצק על ראשם, וגם מסתבר שלא הוציאם ללכת תחת שרצ שהחמה קודר על ראשם. ונראה דלכן אומר, שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיין, עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, והרי ה' אלקיך אש אוכלה הוא (דברים ד-כד), ונהורא עמיה שרא (דניאל ז-כג), ובאש של גילוי השכינה נאפה הבצק, ויש שבת ענים צפת (פסחים כו:), ויש זה כח נחאי אלקי, עד שאכלו ממנו ס"א קעודות, וטעמו זהם טעם מן, לחם מן השמים (קידושין לח:).

לא נותר, כי נידונו אחר רובם. אמנם יש לומר כי צאו על שכרם במה שמתתן היתה באופן נעלה, שזכו לגילוי שכינה, ולא יראני האדם וחי (שמות לג-כ), ועל דרך זה יאתה נשמתן. ואם כן ובמורא גדול זו גילוי שכינה, היא המשך של זרוע הנטויה זו החרב, שנהרגו המצריים, ומהם היה שמתו על ידי מורא גדול של גילוי שכינה.

*

איילו האביאלו את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו. והקשו דהא שבת במרה ניתנה (שבת פז:), וירידת המן היה אחר זה, אחר שנסעו ממרה ובאו אל מדבר סין (שמות טו-א). ונראה כי נתינת השבת במתן תורה היתה זה עילוי יתירה מנתינת השבת במרה, אשר אז ניתנה השבת להיות 'אות ציני וציניכם לדורותיכם' (שמות לא-יג), וברש"י אות גדולה היא צינינו שבתתי צכס ע"ש. ויתכן לומר דמה שאמרו חז"ל (סנהדרין נח:): דעכו"ם ששבת חייב מיתה, ופירשו זו כי השבת הוי שרציטו של מלך, להיות לאות ציני וצין ישראל, ואסור להשתמש בשרציטו של מלך, זולת ישראל צניו (עיין בני יששכר שבת ט-ו). זהו רק אחר שניתנה שבת בסיני להיות לאות ציני וצין בני ישראל, אבל לא כאשר ניתנה במרה להיות להם יום מנוחה. וזהו שאומרים חילו האכילנו את המן, ולא

*

הקטנים וללמוד עמהם, אלא להקדיש ימיהם להתעלות בעצמם, וגם יהיה להם פנאי לחנך את צניהם וצני ציתם כראוי, ולא להיות עליהם עול הציבור. אבל באמת זכות הרבים גדולה יותר, וכמו שמצינו באברהם אבינו שאמר ה', כי ידעתי למען אשר יבוא את בניו ואת ציתו אחריו ושמרו דרך ה' (בראשית יח-ט), והיה טרוד תמיד לגייר גרים ולהכניסם תחת כנפי השכינה, ואת הנפש אשר עשו בחרן (שם יב-ה).

ובאבות אין הם מפקידים כלל, שהקצ"ה משלם להם שזוכין להיות תורתם מתברכת ומשתמרת, וגם צניהם מתגדלים לשם ולתפארת, עבור שמסרו עתם וזמנם להיות רועי לאן של הקצ"ה, וכמו שראו בחוש אצל כל חכמי ישראל, שגדלו והצליחו פרי בהצלחה מיוחדת. וידוע כי מרן החתם סופר זי"ע התאונן פעם לפני תלמידיו, איך שאין לו פנאי ואינו יכול לנצל לעצמו זמן לחנך את בניו ולהדריכם כאב המייסר את בנו, מחמת השתעבדותו לתלמידיו ועניי הקהלה בכל עת ובכל זמן. והיה באותו מעמד אחד מתלמידיו החשובים, רבי אברהם חיים ארנשטיין (בעהמח"ס דברי אברהם), אף הוא ענה נגדו ופתח את פיו בחכמה, כתיב בתהלים (לז-כו) כל היום חונן ומלווה וזרעו לצרכה, ובהשקפה ראשונה לכאורה פלואים

ונאמר לפניו שירה יחדשה' ה'לוי-ה. וכן אומרים להלן (בברכת אשר גאלנו) ונודה לך שיר 'חדש' על גאולתנו ועל פדות נפשנו. ויש לומר דאולי נכלל בזה הא דאיתא בשלחן ערוך (או"ח סימן קלג-ב) דאומרים השיר שהלויים היו אומרים במקדש שחרית בצד ע"כ. וביאר במגן אברהם (שם סק"ד) דאף דמקדש היו אומרים שירה על נסכי היין גם על תמיד של בין הערבים. אכן מפני שכמה פעמים היו הכהנים טרודין, והיו מציאין הנסכים של בין הערבים צלילה, וצליה אין אומרים שירה (ערכין יא.), לפיכך נוהגין לומר השיר בשחרית לצד ע"כ. ויתכן דלעתיד כאשר לילה כיום יאר, יהיו אומרים שיר גם צלילה, ושיר זה הוא שיר חדש, שאין אומרים אותה כעת בחשכות לילה.

*

יברך יראי ה' הקטנים עם הגדולים (תהלים קטו-יג). כ"ק אבא מארי ז"ל פירש, שזוכה להתברך שהקטנים הצעירים יהיו נכנעים ונשמעים לקבל מהגדולים ויהיו תחת השפעתם ע"כ. ויש לומר גם לאידך גיסא, כי לפעמים הגדולים רוצים להתעלות יותר ויותר, ואין רוצים לצטל מזמנם עבור להדריך

להם את הדרך ילכו צה, ושלח מאמר
 אם כן לא ישאר לי עת ופנאי לדידי
 ולצרכי, לזה אמר את מספר ימיך
 אמלא, שהקצ"ה ישלח צרכה צימיק,
 ולא יגרע ממך כלום. כי צאתו מדה
 שהאדם עוצד צה את ה', מן הנמנע
 שיארע לו חיזה נזק, אדרבה, הקצ"ה
 ישלם לו מדה כנגד מדה, ויתצרך פי
 כמה צמדה ההוא ע"כ.

וזדו שאמר, 'צרך יראי ה' הקטנים
 עם הגדולים', שנזכה להתצרך
 שהגדולים יקדישו את זמנם לרעות את
 הקטנים, שיוכלו הקטנים להיות עם
 הגדולים. ולא יחשוו שיחסר משלימותם
 עבור זה, או משלימות חינוך צניהם,
 כי 'וסף ה' עליכם ועל צניכם', הן
 צמה שנוגע עליכם והן צמה שנוגע
 לצניכם, וצרכים תהיו לפני ה' עושה
 שמים וארץ.

*

קרב יום אשר הוא לא יום ולא צ"ה.
 הכוונה דלעתיד נאמר (ישעיה
 ל-כו) והיה אור הלצנה כאור החמה,
 ואור החמה יהיה שצעתים כאור
 שצעת היום. ואם כן כעת היום
 מורכב מאור וחושך, ויקרא אלקים
 לאור יום ולחושך קרא לילה (צראשית
 א-ה), אבל לעתיד הלילה כיום יאר,
 ואין צו חלק יום אור ולילה חושך,
 אלא כולו יום. וצמרר (סנהדרין א:)

הדברים, הכי הצדיק אינו עושה שום
 דבר בכל היום רק להלוות ממון
 לעניים. גם צריך ציאור מה שקיים
 וזרעו לצרכה. רק הכוונה שהצדיק
 חונן ומלוה עיזומו של יום לאחרים,
 לומד עם תלמידים, משגיח צמילי
 דמתא שיהא על פי התורה והקדושה,
 מציא שלום צין אדם לחצירו, ואם כן
 נשאלת השאלה מי יחנך את צניו ואת
 ציתו אחריו ללכת צדרך ה', לזה אמר
 הכתוב, וזרעו לצרכה, אין לך מה
 לדאוג, כי הקצ"ה ישלח צרכה צזרעך
 ויגדלו הנערים צצחרות צית ה' לילך
 צדרכי טובים, ואף שאין לו פנאי כל
 כך לחנך את ציתו כראוי, מכל מקום
 צזה המעט שעושה על כל פנים, ינו
 ה' את הצרכה ויפרחו כגפן פורחת
 על צרכי התורה והיראה כאות נפשו
 ולצו.

וכאשר שמע החתם סופר את
 דברי התלמיד צהלו פניו
 מרוב חדוה, ומלא חן צעיניו למאוד,
 וצצנת קודש הבא צסעודה שליטת
 חזר הדבר לפני מקשיציו צשם אמרו.
 והוסף עוד לפרש על פי זה הפסוק,
 לא תהיה משכלה ועקרה צארנך, את
 מספר ימיך אמלא (שמות כג-כו),
 דלפוס ריהטא ליכא שום קשר צין צ'
 דברים הללו, אמנם יוצן דאיתא
 צמדמש (ילקוט דברים רמו תתמת) לא
 יהיה צך עקר וגו' (ו-ד) צתלמידים,
 כלומר שירצה צצולו צתלמידים ללמד

בחגיגה של זיווג, דודי נח ואדום (שיר ה-י), וכנסת ישראל כלה קרואה צנעימה, אשר על זה מיוסד פסוקי שיר השירים. והנה הבעל חייב צפרקונה של אשתו אם נשצית (כחובות מו.). וכיון שהקצ"ה שומר תורתו (ירושלמי ראש השנה א-ג), הרי על פי הלכה הוא חייב לפדות אותנו מגלותנו צין האומות. והו ש'אומרים' פודה כהלכה, שצעלה חייב צפרקונה. ואם כי זהו רק מדיני תורה לצני אדם, אצל 'צדיקיו יאמרו לו לך ולך', שאתה צענמן גם כן שומר תורתך, וכמו שנאמר (ויקרא כג-ט) ושמרו את משמרת, שהקצ"ה שומר משמרת התורה. וכן אמרו (ברכות ו.) שהקצ"ה מניח תפילין, ואמרו (עבודה זרה ד:) שלש ראשונות יושב ועוסק בתורה ע"ש. ועל כן צדין הוא שמהא פודה אותנו כהלכה.

רצ חסדא רמי כתיב (ישעיה כד-כג) וחפרה הלצנה וצושה החמה כי מלך ה' צבאו' [משמע שיהא אורס כהה], וכתיב והיה אור הלצנה כאור החמה ואור החמה יהיה שצעתים כאור שצעת הימים. לא קשיא, כאן לימות המשיח [כשיכלה השיעבוד והיתה אור הלצנה כאור החמה], כאן לעולם הצא [וחפרה הלצנה וצושה החמה מרוב נגהם של צדיקים] ע"כ. והכתוב אומר עוד (שם ס-ט) לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם, ולנוגה הירח לא יאיר לך, והיה לך ה' לאור עולם ע"כ.

*

פודה כהלכה צדיקיו יאמרו לו לך ורך. ונראה דהנה כנסת ישראל עם קודשא צריך הוא הם

בליל שביעי של פסח תשפ"ב לפ"ק

וצפסנות הכוונה על דרך שאמרו (פסחים קיח:) מאי דכתיב (תהלים קו-י) וימרו על ים צים סוף, מלמד שהמרו ישראל צאותה שעה, ואמרו כשם שאנו עולין מצד אחד כך מצריים עולים מצד אחר. אמר לו הקדוש צרוך הוא לשר של ים פלוט אותן ליצשה. אמר

הצענין שאמרו חז"ל שקשה לפניו יתצרך שמו לשנות את הטבע (עיין שנת גג.). יש להצין מהו הקישוי, הלא כל הטבע נצרא צדיצור צעלמא, ובעשרה מאמרות נצרא העולם, ואם כן צמאמר צעלמא יכולין לשנותו, ולמה קשה לפניו לשנות הטבע.

לפניו רבונו של עולם כלום יש עבד שנותן לו רבו מתנה וחוזר ונוטל ממנו. אמר לו אתן לך אחד ומחלה שבהן וכו'. מיד פלט אותן ליבשה, ובאו ישראל וראו אותן, שנאמר (שמות יד-ג) וירא ישראל את מנרים מת על שפת הים ע"כ. הרי לנו כי אין דרכו של הקב"ה ליקח בחזרה ממה שמסר לאחרים. וכיון שה' נתן את עולמו לשומרים להנהיג העולם בדרכי הטבע, על כן קשה לו לשנות את הטבע.

אמונה יש לומר בזה עוד, ומתחלה נקדים לבאר מה שאמרו (ראש השנה טו.) מפני מה אמרה תורה הציאו עומר צפסח, מפני שהפסח זמן תבואה הוא [זמן שהתבואה נידונה צו], אמר הקדוש ברוך הוא הציאו לפני עומר צפסח כדי שתתצרך לכם תבואה שצשדות. ומפני מה אמרה תורה הציאו שתי הלחם בעצרת, מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא, אמר הקדוש ברוך הוא הציאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שיתצרכו לכם פירות האילן. ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג, אמר הקדוש ברוך הוא נסכו לפני מים בחג כדי שיתצרכו לכם גשמי שנה ע"כ. הרי לנו כי בקיום מצות ה' יש בכל מצוה סגולה מיוחדת גם להשפעה גשמי בעולם. ובפשטות הכוונה כי קיום מצוה בתבואה מעורר בזה השפעה לעולם בתבואה. וכמו כן בפירות

האילן וצמיים. אבל צאמת מצינו סגולה גשמי במצות שאין שום קשר צינייהם לכאורה, וכמו שאמרו (שזעוה יח:) כל המבדיל על היין צמוצאי שצמות הויין לו צניס זכרים, דכתיב (ויקרא י-י) להבדיל צין הקודש וצין החול, וכתיב התם להבדיל צין הטמא וצין הטהור, וסמיך ליה אשה כי תזריע, רצי יהושע צן לוי אומר צניס ראיין להוראה וכו' ע"ש. ולכאורה צריך ציאר טעם הדבר.

זבחה דהנה העולם נצרא צהתורה, אסתכל צאורייתא וצרא עלמא (ציר א-א). וציאורו שהעולם כולו וטבעו נכללים ממליוני פרטים ופרטי פרטות. ולדוגמא האדם יש צו רמ"ח אצרים ושס"ה גידים, ולכל אבר ואבר יש מאות פרטים הנוגעים לחיותו וצריאותו. וכמו כן בכל מין בעל חי לצדו, וכן לכל זרע ותבואה ופירותיה, האויר ורוח שבעולם, שמש וירח וכוכבים ומזלות, חורף וקיץ וכו' וכו'. וכל פרט ופרט מקבלת חיותו מן התורה. וכמו שצכל מצוה יש אלפים פרטות צדיניה, כן כל פרט שיטנו בעולם מקבל חיותו מאת פרט אחד של מצוה. וחכמינו ז"ל השיגו כי כח צמיחת התבואה שורשו ממצות העומר, וצרכת הצלחת פירות האילן נצרא ממצות שתי הלחם, וכמו כן המיס ממצות ניסוך המיס, וצכת קיוס מצות אלו מצרכת מה שצכנגדו בעולם. ועל דרך זה צעמין הלידה, כח

בשינוי טבע העולם, ויהושע אמר שמש בגבעון דום (יהושע י"ג), ורבי חנינא בן דוסא (מעניית כד:) ורבי פנחס בן יאיר (חולין ה.), הא אין לשנות מהתורה גם זיו כל שהוא. אמנם מצינו לפיקוח נפש דוחה כל התורה כולה, דכתיב (ויקרא יח-ה) וחי בהם, ולא שימות בהם (יומא פה:), ואם כן בזמן שנוגע לפיקוח נפש מותר לבטל כל מצוה שצתורה, וממילא יכולים לבטל גם טבע העולם ששורשו ממצות התורה.

ג מצינו שגביא שאומר שיעצרו על מצוה שצתורה לפי שעה, כגון אליהו בזה הכרמל, דמצוה לשמוע לו, דכתיב (דברים יח-טו) אליו תשמעון (יבמות ז:). ואם כן משה רבינו שנצטווה מה' לעשות העשר מכות וקריעת ים סוף, יש חיוב על הטבע לשמוע לקולו ולעשות רצונו, ולבטל הטבע לפי שעה. ועל דרך זה בשאר דדיקים, אשר נדיק גזור והקצ"ה מקיים, דכתיב (איוב כג-כח) ותגור אומר ויקם לך (שבת נט:), הוי דצריהם כמו על פי ה', ומחוייב טבע העולם להתבטל עבור ציווי שלהם.

ובזה יתבאר מאמרם (חולין ז.) רבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויין, פגע ציה בגינאי נהרא, אמר ליה, גינאי חלוק לי מימך

לידת זכרים בעולם נמשכה ממצות הצדלה על היין צמוצאי שבת. וכאשר אדם מדקדק לקיים מצוה, מעורר שנשפע עליו השפעה בעיני העולם שנצרא מכה מצוה זו.

וזדו שאמר הכתוב (מהלים קד-כד) מה רבו מעשיך ה' כולם 'צחכמה' עשית מלאה הארץ 'קנייך', והכוונה שכל הצריאה נצראה צתורה שהיא שורש החכמה, והוא קניין ה' כמו שנאמר (משלי ח-כג) ה' קניי ראשית דרכו קדם מפעליו מאז (צבות ו-י). וזהו כולם 'צחכמה' עשית, ומלאה הארץ 'קנייך', שכל העולם מלא מהרכב כל התורה כולה.

ואם היינו זוכים להשיג מושכלות, היינו רואים בכל העולם צחוש כל התורה כולה, שכל מה שיש בעולם היא פרט ודין ממצות ה', והעולם כולו ציחד הוא שלימות כל התורה כולה. ומעתה מוצן שפיר מה שקשה לפניו יתברך שמו לשנות את הטבע, דכיון דטבע העולם היא התורה הקדושה, ואין לשנות גם קוצו של יו"ד מתורת ה', ואי אפשר להוסיף או לגרוע ממנה כלום, אם כן אין לשנות את הטבע, כי זאת התורה לא תהא מוחלפת לעולם.

אך לפי זה יפלא איך יש צידם של דדיקים לעשות אוחות ומופתים

מדינת מצרים, הלל הנסים הללו היה
אלל הים ולא במצרים.

וַנִּרְאֵהָ דאיתא בתנא דבי אליהו
(פרק ז אות כ) צדעתו של
הקצ"ה שיעלה נילוס הנהר ויאבד את
מצרים כולו, צרוך המקום צרוך הוא
שאין לפניו משוי פנים, פושעים היו
ישראל באותה שעה ואמרו, בצריחה
אנו צורחים כדרך שבני אדם צורחין,
ואין צו כח להציל, מיד אמר לו
הקדוש צרוך הוא למשה, דבר אל בני
ישראל וישבו וגו' (שמות יד-ג), פי
חירות מלד אחד ומצרים מלד אחד,
מגדול מלד אחד ובעל כפון מלד
אחד, וישראל באמצע, אראה אותן אם
יש צי כח להציל אם לאו ע"כ.

אֲבָל באמת כבר דברנו דמבואר
בספר רוקח (סידור התפלה
בפירוש עזרת), אשר לא המצריים שהיו
על הים בלבד מתו, אלא שחזר מימי
הים סוף על כל מצרים וכולם נהרגו
גם שם משטפון המים. והו פירוש
התפלה (בצרכת אמת ויניצ) וים סוף
להם בקעת, חדים טבעת, וידידים
העברת, ויכסו מים נריהם, אחד מהם
לא נותר. ולכאורה האי 'חדים טבעת'
אינו במקומו, כי מתחלה ידידים
העברת, ואחר כך חדים טבעת. ועוד
שיש צוה כפל לשון, שהרי סיים אחר
כך ויכסו מים נריהם אחד מהם לא
נותר. אלא כשבאו ישראל להים, מיד

ואעבור נך. אמר ליה אתה הולך
לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות
רצון קוני [כל הנחלים הולכים אל הים
בגזירת המלך], אתה ספק עושה
[שמא לא יתנו לך צפדיון] ספק אי
אתה עושה, אני ודאי עושה. אמר
ליה אם אי אתה חולק גזרני עליך
שלא יעברו צך מים לעולם, חלק ליה
ע"כ. והיינו כי הים טען, אני נצראתי
למשוך ולהלך כל שעה ולא לעמוד,
ואם כן הרי זה משום שזהו החיוב
עליו מכת מנזות התורה שנצראתי, ואין
לי לשנות מהתורה בשביל דצריך.
אמנם רבי פנחס בן יאיר השיב לו,
אני הולך עבור פיקוח נפש פדיון
שבויים, וגם אם אמת דצריך שאני רק
ספק עושה, הלל גם ספק פיקוח
נפש דוחה כל התורה, וכיון שדרכי
הטבע שבויים על התורה, הרי דעת
תורה שצריך אתה לחלוק מימך.

*

וַיִּרְשַׁע ה' ציוס ההוא את ישראל
מיד מצרים, וירא ישראל את
מצרים מת על שפת הים, וירא ישראל
את היד הגדולה אשר עשה ה'
במצרים, וייראו העם את ה' ויאמינו
בה' ובמשה עבדו וגו', עזי חמרת
י-ה ויהי לי ליסועה זה א-לי ואנוהו
(שמות יד-ג). ויש להבין מה שאמר
וירא ישראל את היד הגדולה אשר
עשה ה' 'במצרים', דמשמע דקאי על

אם צאמת היה תכלית הנסים עבור איבוד מצרים לא היו צריכין לנס של קריעת ים סוף, אך הנסים הללו נעשו לטובתן של ישראל, שקודם שעומדים לקבל התורה יכירו גדול כח האדון, ויתעלמו באמונה הטובה.

וביאורו כי כל הנסים של העשר מכות שנעשו במצרים, לא היו כדי להכריח את מצרים לשלח את ישראל, כי גם מכה אחת צדק הטבע, שיפיל דבר ומגפה על כולם, והיו מתים כל יום לאלפים ורצבות, גם כן היה מוכרחם לשלחם. ולא עוד אלא שעל כרחק העשר מכות לא נעשו להכרית, שהרי חיזק ה' את לבם לבחלי לשלחם. אלא תכלית הנסים היו לצורך ישראל, כדי שנראה צעינינו גדול כח ה', אשר משדד מערכות השמים והארץ, ומוזה יכירו כי יש צורא עולם המשגיח על עולמו ועושה בו כרצונו, וזה יהיה לזכות להם ולצנייהם אחריהם כי הבעל הצירה לא עוז את הצירה, וכל דבר ודבר שנעשה בעולם היא בהשגחה עליונה, ומהנסים הנגלים ללמוד לנסים הנסתרים שעושה ה' עמנו יום יום, כמו שאומרים (בחפלת מודים) ועל נסין שבכל יום עמנו, ואם נלך צדרכי התורה יצליח דרכנו, ואם לאו לא (כמבאר ברמב"ן סוף פרשת צא).

ועל דרך זה גם בקריעת ים סוף, לא הייתה התכלית ששציל איבוד

לא הם וטיבע הנשאר בצרף מצרים כדכתיב (שמות יד-כה) כי ה' נלחם להם במצרים, ושוב עברו ישראל את הים, ואחר כך ניער פרעה וחילו צים ע"כ.

וביאורו נראה, שכאשר ים סוף להם בקעת, אז נצבו המים כמו נד נחלים, דהיינו המים שהיו במקום שנעשה יבשה נצבו משני הצדדים כמו נד. אך שוב המים השוטפים הצאים לא יכלו לעבור להלאה, כי היו מחיכות הימים עומדים שלא יכלו לעבור, על כן המים הללו נתפסו לצדדים על הארץ עד שהגיעו למצרים, ושם נעשה שיטפון ונאצדו כולם. וזהו ההמשך וים סוף להם בקעת, ועל ידי זה חזרו המים למצרים 'חדים טבעת', ושוב וידידים העצרת, ואחר כך באו המצריים החונים על הים לתוך המים, ויכסו מים צריהם, וממילא אחד מהם לא נותר, לא רק מאנשי המלחמה שבאו אל הים, אלא ממצרים כולו גם כן לא נותר אף אחד, שגם הם מתו מהשיטפון.

אך יש להבין כיון שצלאו הכי נעשה נס לאצד כל מצרים צעירם וצניתם, אם כן היה ציד ה' לעשות זאת בעוד כל המצריים צבתיהם, ולא היו נצרכים לנס דקריעת ים סוף, הרי כולם יאצדו צשטפון של מים. אמנם

כן גם לאנשי המלחמה שיאלו, שמהא קצורתם צייתם. ועל כרחק שתכלית הנסים הללו לא נעשה עבור איבוד הרשעים, אלא לתכלית ישראל שיכירו את גדול כח ה' 'ויאמינו זה' וצמשה עצדו, ועל זה ענו ואמרו שירה, עזי חזמרת י-ה ויהי 'לי' לישועה, הישועה היתה לטובתנו ולא עבור איבוד המזריים, כדי שנקיר גדול כח ה'. וזה א-לי ואנוהו, שנוכל להראות באצבע תמיד שזה א-לי, ואנוהו לשון נוה (רש"י), שכל ציחי תהיה כצית ה', להתנהג זה כאילו עומדים לפני יתצרך שמו.

המזריים, דכיון שעלה שטפון מזריים, הרי גם הם היו יכולים להאצד שם, אלא תכלית הנסים היו עבורנו, להתענס באמונת אלקי עולם ציתר שאת ויתר עזו, מריצוי הנסים שנעשו על הים. וזה שאמר הכתוב וישע ה' ציום ההוא את ישראל מיד מזריים, וירא ישראל את מזריים מת על שפת הים, ושז אמר וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' 'צמזריים', שעלה הים עד מזריים ונהרגו גם שם כולם צשטפון. ולכאורה אם נעשה הנס השני, הלא נס קריעת ים סוף היתה למותר, שהיה יכול ה' לעשות

בסעודת נעילת החג פסח תשפ"ב לפ"ק

וגראדה ציארורו, דהנה מבואר צטור (א"ח סימן תיז) דהמועדים נתקנו נגד השלשה אצות, פסח כנגד אצרהם דכתוב (צראשית יח-ו) לזשי ועשי עוגות, ופסח היה וכו' ע"ש. וכמו כן מצות פסח היא נגד אצרהם, כדאיתא צמדוש (שמו"ר טו-יז) ואכלו את הצפר צלילה הזה צלי אש וגו' (יז-ח), צצביל אצרהם שהצלתיו מכצפן האש ע"ש. וצמעשה רוקח (על משניות פסחים) הוסיף, דשנותיו של אצרהם היו קע"ה שנה (צראשית כה-ז), וצצצעת ימי פסח יש קס"ח שעות, והתורה אצרה חמן שש שעות קודם,

ידוע מספה"ק דצכל מועד מתעורר מחדש השפעת אותה ישועה שהיתה אז צזמנה, ורק על נסים הללו קצעו חג ומועד גם להצא (צני ישכר כסלו ד-פא). אמנם מעלת חג הפסח עולה על כולם, וכמו שנאמר (צפייט) צראש כל מועדות נשאת פסח, שהיא הראש של כל המועדות, וכמו שהראש חשז יותר מכל אצרי האדם, וכולם מקצלים חיותם דרך הראש, כן חג הפסח השפעתה היא להראש, להעלות ולשנות מחשצתו ודעתו והשקפתו צהכרתו תכלית החיים.

ובאו חכמים והוסיפו עוד שעה אחת, וביחד הם קע"ה שעות כנגד שנותיו של אברהם ע"ש. ויש להצין הקשר של אברהם אבינו עם חג הפסח צמיחוד. ובפשטות הכוונה, כי גזירת הגלות ויציאתה משם נמסרה בצרית צין הצתרים לאברהם, ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו', ואחרי כן יאלו זרכוש גדול (שס טו-ג).

וגראה עוד, דהנה גלות מצרים נגזרה על ארבע מאות שנה, אך לא יכלו להתמהמה (שמות יב-לט), ופירשו בספרים הק' (לקוטי תורה להארי פ' וירא) כי באמת ידו של הקצ"ה פשוטה לקבל שנים להחוטאים, אבל מי שנשקע כבר בשער הגוץ של טומאה אז כל באיה לא ישוון ולא ישיגו ארחות חיים. וישראל היו קרובים וסמוכים אז לשער הגוץ, ולכן לא יכלו להתמהמה ע"כ (ועיין צני ישכר ניסן ח-ג). והדברים צריכין ביאור, הלא הקצ"ה הוא כל יכול, ואין שום דבר מעכז בעדו, ואם רוצה הלא צידו להוציא גם מעומקי שאול תחתיה, ומהו הענין שלא יכלו להתמהמה.

אך הענין מבואר בבית הלוי (פ' צא) דהכוונה היא, דאם היו נשאים עוד שם, היו נשקעים כל כך בטומאה עד שלא היה נשאר בלבם שום רושם קדושה ממה שירשו מאבותיהם אברהם יצחק ויעקב, והיו מושרשים בטומאתן

בלא שום הצדל, ושוב לא היה להם שום יחוס לאבותינו, ולא היה מקום להצטמת כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ואחרי כן יאלו זרכוש גדול, דההצטמה הרי היה לגאול זרעו של אברהם, ולא למי שאינו נקרא זרעו, וכמו דעשו וישמעאל לא נקראו זרעו כמו שאמר הכתוב (בראשית כא-יב) כי ציחק יקרא לך זרע ודרשו (נדרים לא). ציחק ולא כל יצחק ע"כ. וכן ביאר באמרי אמת (להרה"ק ר' ליכל איגר מלוצלין, פ' פרה תרל"ז) שאם היו מתעכזים עוד כמעט רגע, הקדושה הראשונה היה ח"ו פסקה לה, ורצונו יתצרך היה שקדושתם הראשונה תתחדש בקרבם ע"ש.

ישוריש הדברים ציינו לדברי הרמב"ם (ה' עבודה זרה א-ג) צן ארבעים שנה הכיר אברהם את צוראו וכו', והתחיל לעמוד ולקרות בקול גדול לכל העולם, ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד, והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה וכו'. והיה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת, עד שנתקבצו אליו אלפים ורצבות, והם אנשי צית אברהם, ושחל בלבם העיקר הגדול הזה, וחצר צו ספרים והודיעו ליצחק בנו, וישב יצחק מלמד ומזוהר, ויצחק הודיע ליעקב ומינהו ללמד וישב מלמד ומחזיק כל הנלוים אליו, ויעקב אבינו

למד צניו כולם, והצדיל לוי ומינהו ראש והושיצו בישיבה ללמד דרך השם ולשמור מצוות אברהם, וזוהי את צניו שלא יפקיקו מצני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח הלימוד, והיה הדבר הולך ומתגבר צני יעקב וצנלוים עליהם ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה', עד שארכו הימים לישראל במצרים וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד כוכבים כמותן חוץ משבט לוי שעמד במצוות אבות, ומעולם לא עזב שבט לוי עבודת כוכבים, וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר וחזרין צני יעקב לטעות העולם ותעיותן, ומאהבת ה' אותנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו עשה משה רבינו רצן של כל הנביאים ושלחו ע"כ. הרי שהקב"ה שלח את משה לגאול את ישראל בעוד שעדיין לא נעקר מהם העיקר אשר שתל בהם אברהם.

למד צניו כולם, והצדיל לוי ומינהו ראש והושיצו בישיבה ללמד דרך השם ולשמור מצוות אברהם, וזוהי את צניו שלא יפקיקו מצני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח הלימוד, והיה הדבר הולך ומתגבר צני יעקב וצנלוים עליהם ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה', עד שארכו הימים לישראל במצרים וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד כוכבים כמותן חוץ משבט לוי שעמד במצוות אבות, ומעולם לא עזב שבט לוי עבודת כוכבים, וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר וחזרין צני יעקב לטעות העולם ותעיותן, ומאהבת ה' אותנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו עשה משה רבינו רצן של כל הנביאים ושלחו ע"כ. הרי שהקב"ה שלח את משה לגאול את ישראל בעוד שעדיין לא נעקר מהם העיקר אשר שתל בהם אברהם.

ואם כן החפזון של הגאולה, שלא יכנסו לשער הנו"ן, היתה רק כדי שלא יופסק הקשר שלנו עם אברהם ראש המאמינים, ואם היו נכנסים לשער הנו"ן, אז גם אם יוציא ה' אותנו משם, הרי זה כצריחת עם חדש, והייחס לנו עם אבותינו היתה צנולה, וכמו ישמעאל ועשו שאין להם קשר עם האבות. ועל כן החג הזה מתאחדת עם אברהם אבינו, שעל ידי גאולה זו לא נפסקה הקשר שלנו עם אברהם.

*

בגמרא (חגיגה ג.) דרש רבא מאי כתיב (שיר ז-ב) מה יפו פעמיך בצנעים בת נדיב, כמה נאין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל. בת נדיב, בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב [על שם שנדצו לבו להכיר צוראון], שנאמר (תהלים מז-י)

המקום שסילוקו כסדורו, שנאמר (שמואל א כא-י) לשום לחם חוס ציוס הלקחו ע"כ. הרי שכל אחד ואחד זכה לראות גילוי כבוד אלקים והשגחתו בעולם, לשדד הטצע ולעשות צו כרצונו. ושפיר אמרו מה יפו פעמיך בנעלים צשעה שעלו לרגל.

אך אכתי צריך ציאור, וכי רק הרגלים היו נאין, הלא כל ראשו והשקפתו ומהותו היו נאין. וכי כאשר נוטל לולב רק הידים נאין, או כשאוכל מנה רק פיו נאה, ולמה הדגיש כמה נאין היו רגליהם. ולא עוד הלא אמרו (ברכות נד.) לא יכנס להר הצית במקלו ובמנעלו, ואם כן צשעה שעלו לרגל לא היו פעמיך בנעלים.

אמנם הכוונה היא [הוצא בספר אילת השחר], לדבר זה אין צו חידוש, שכאשר נמלא האדם צצית ה' ורואה כהנים בעבודתם ולויים צשירים ובזמרים, שאז מתעלה צצציקות וקירצת ה'. העיקר היא שיעשה זאת עליו רושם, שגם אחר שחזר והולך לציתו יקח אתו עמו את התעוררות הזה לשנות ימי חייו להלאה בהתעלות בעבודת קונו. ורק אז יפה ונאה עלייתו צמועד, כאשר הוא עומד ציפיו גם צחזירתו כאשר המנעלים הם צבר על רגליו, שעזב צבר את העזרה, אז יפו פעמיך, כשהאדם כולו נשאר יפה כאשר עומד צבר עם הנעלים, צחזירתו

נדיבי עמים [הם הגרים המתנדבין מצין העמים לקבל עליהן עול מצות] נאספו עם אלקי אצרהם, אלקי אצרהם ולא אלקי ינחק ויעקב, אלא אלקי אצרהם שהיה תחילה לגרים ע"כ.

באמת אין לנו השגה להיופי שהיה לכל אחד ואחד מישראל צשעה שהיה עולה צמועד צצית ה', המקום המקודש ציותר, ובזמן המקודש ציותר, לצוא להתראות את פני ה', וכדרך שצא לראות כך צא לראות (שם ד:), הקצ"ה נותן עיניו עליו, אשר צאור פני מלך חיים, ונשמתו זוכה לראות כבוד ה', אשר צזה נשפע על האדם הארה רבה. ומה גם שכל אחד מישראל היה רואה שלש נסים נגליים ננגד עיניו שם, שהיו עומדים צפופים ומשתחווים רווחים (אצות ה-ה). וצרע"ב, שנעשה ריות צין אחד לחצירו שיעור ד' אמות, כדי שלא ישמע את חצירו כשהוא מתודה ומזכיר עונותיו ע"כ. ואמרו עוד (יומא נד.) צשעה שהיו ישראל עולין לרגל, מגללין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים [מדובקין] זה צזה, ואומרים להן ראו הצתכם לפני המקום כחצת זכר ונקצה ע"כ. ושזב אמרו (שם כא:) שהיו מגציהין השלחן [ומראין אותו לחזן] לעולי רגלים, ואומרים להם ראו חיצתכם לפני

בנקיים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נכיס אין זהם טבע ומנהגו של עולם וכו' ע"ש.

כ"א אחד זכה להתעלות ולהתעטם בליל פסח, ובמשך ימי החג, באמונה הטהורה שנתגלה לעין כל במצרים. ואוכלים מנה מיכלא דמהימנותא להיות זה חלקו מדמו ובשרו. אבל העיקר הוא שכאשר אנו נפטרים מהחג, ליקח עמנו כל מה שרכשנו זה, ולחיות עם אמונה זו, כי האדם מושגח תמיד מאת ה', והשלך על ה' יהצק, כמו הילד הסומך על אמו כאשר יושב סמוך לה.

כ"ב זה הזהיר לנו הכתוב, ושמרת את החוקה הזאת למועדה, אבל לא די בזה לבד, אלא החג צריך להשאיר עליך רושם ליטול כל ההארות עמך שילווך בכל השנה כולה, והחג תהא עמך 'מימים ימימה', משנה זו עד השנה הבאה עלינו לטובה, לחיות עם האמונה הטהורה להיות זאת תמיד נגד עיניו.

*

כ"ג יש לומר עוד במאמרם מה יפו פעמך צנעלים, בהקדם מה דאיתא בפסח מצרים, והיה לכם

לציתו. ועל זה נאמר (דברים טז-יז) ופניית צבוקר והלכת לאהליך. כאשר עומד צבוקר לחזור לאהליך, תפנה אתך כל מה שרכשת בצית ה', וככה תחזור לאהליך.

*

והכתוב אומר (שמות יג-י) ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה. וברש"י משנה לשנה ע"כ. וצריך ציבור הלא כל המצות כן הוא, שצבכ שנה צעת צוא מועדה יש לקיימה, ולא מצינו צשאר חגים ומועדים שיצטרך הכתוב לצאר שחוקה זאת נוהגת בכל שנה ושנה. אך הענין הוא, כי חג הפסח היא לעורר את האדם לתת לב להתצונן בהנסיס והנפללות שעשה עמנו ועם אבותינו, אשר תכלית הנסיס היה שתתגלה לעינינו גדול כחו יתצרך שמו, אשר לא רק שצרא את עולמו ושוב נמסר לשומרים, עולם כמנהגו נוהג, אלא יש השגחת ה' בעולמו תמיד, ומשדד הטבע כפי רצונו. וכלשון הרמב"ן (שמות יג-יז) שהמופת הנפלא מורה שיש לעולם אלו-ה מחדשו ויודע ומשגיה ויכול וכו'. ומצות רבות זכר ליציאת מצרים, והכל להיות לנו בכל הדורות עדות צמופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלקים וכו'. ומן הנסיס הגדולים המפורסמים אדם מודה

וההכנה מתעלה המנוחה שיהא להם זכות להגאל. ועל כן הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים, ונצטוו עליה עוד מראש חודש, כדי שתהיה להם פנאי להכין עצמם כראוי, וכפי גדל ההשתוקקות יום יום, יתעלה קיום המנוחה צעת שתבוא לידם, ויזכו לגאולה.

וּבְבוֹז כֵּן מֵצִינוּ באברהם אבינו בעקידת יצחק, שאמר לו ה', קח נח את צנן את יחידך וגו', ולך לך אל ארץ המוריה וגו', ציוס השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק (בראשית כג-ג). וברש"י שאיחר מלהראותו מיד עד שלשה ימים ע"ש. והוא גם כן מטעם זה, כדי ליתן לו שלשה ימים הכנה להכין עצמו לקיים מצותו בדחילו ורחימו כראוי.

וַיַּצֵּל דָּרָךְ זה היה בישראל שעלו לרגל צבית ה', לא כל אחד זכה להרגיש ולהתעלות בקדושת המקום והזמן באופן שוה, אלא הכל היה תלוי כפי ההכנה שלו על הדרך עד צואו צית ה'. והיפוי של כל ישראל צעת שעלה לרגל, היה לפי ערך ההכנה בעודו על הדרך, כאשר היו עדיין 'פעמיך צנעלים', לפי ההשתוקקות והאהבה לזכות לצוא לחירות צית ה', כן היה אחר זה יופיו של האדם צמועדו כאשר הגיע לראות את פני

למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הזה, וברש"י ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא נזהר כן צפסח דורות, היה רצי מתיא צן חרש אומר, הרי הוא אומר (יחזקאל טז-ח) ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים, הגיעה שצועה שגשבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו צידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר (שם) ואת ערום ועריה, ונתן להם שתי מצות דם פסח ודם מילה, שמלו צאותו הלילה ע"כ. וכבר הקשו דטעם זה עולה יפה לצאר למה ניתנה להם אז מצות יחירות, כדי שיהיו ראויים להגאל, אבל אכתי תקשה למה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים. ולא עוד אלא שנצטוו משה למסור להם מצוה זו עוד מראש חודש (רש"י שמות יב-ג), ולמה הקדים כל כך לצוותם, הלא מצותם היא רק צ"ד צניסן.

וַיִּבְרָאָהּ דהגם לכל מצוה חשובה מאד, גם כאשר עושהו שלא לשמה, וצלי דחילו ורחימו, ולעולם יעסוק אדם צתורה ומצות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה צא לשמה (פסחים נ:), מכל מקום שתהא צכה המצוה ההוא לעורר גאולתן של ישראל צנסים ונפלאות, צריכה להיות קיום המצוה צהכנה יחירה דחילו ורחימו דפרחית לעילא (תיקוני זוהר תיקון י כה:), וכפי ההשתוקקות

כי על זה אענה איך יוכל איש פשוט כמותי בכשרונותי להיות כמדריגתם, אצל אני ירא מה אענה כאשר ישאלו אותי זושא למה לא היית זושא, לפי ערך כשרונותיך ועם כל המצב שהיית זה, למה לא ניצל זאת לעבודת ה' לפי ערכו כראוי.

והגה לבנין המשכן הוצרכו לעורות

תחשים (שמות כה-ה), וצרש"י

הרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם ססגונא, ששש ומתפאר בגווינין שלו (שנת כח.) ע"כ. וזה צא לרמוז כי הרבה גווינין יש, לא ראי זה כראי זה, ולכל גוון יש חן מיוחד, ועבודת האדם היא להיות 'שש' ומתפאר בגווינין שלו' דייקא, ומדה זו קנו בהיותם צבית ה', לחזור הציתה ולעבוד את קונו בגוון היפה שניתן לו דייקא, ועל זה רמזו מה יפו פעמיך צנעלים, צסנדלין של תחש.

*

והגה בכל המועדים נזכר מצות

שמחה, ובחג הסוכות ריבה זה שמחה יתירה, וזכרה שלשה פעמים, אך בחג הפסח לא נזכרה בכחוב חיוב השמחה (פסיקתא, פסקא אחרייתא דסוכות). ונראה כי עיקר ענינו ותכליתו של חג הפסח, ליתן לנו שזוב שלם להתבונן בהנסיים והנפלאות של יציאת מצרים, אשר זהו שורש אמונתנו, שנתגלה ה'

ה'. ולכן אמר מה יפו פעמיך צנעלים צת נדיב, צתו של אברהם אבינו, שלמדים הם מאציהם אברהם שיש להכין עצמו שלשה ימים על הדרך כדי שיוכל לקיים מצות ה' כראוי, ויפיו של האדם צהחג הוא כפי ההכנה שהיה לו צעת שהיו פעמיך צנעלים.

*

ובתרגום (סס) כמה שפירין רגליהון

של ישראל, כד סלקן לאתחזאה קדם ה' תלת זמנין צשתא צסנדלין דססגונא ע"כ. ויש להצין למה הדגישו שהלכו צמנעלים של תחש דייקא. אך הענין הוא, כי צצוא כל ישראל לראות פני ה', וראו כהניס צעבודתם ולויים צדוכנס, ושצעים ואחד סנהדרי גדולה, היה מקום שיפול רוחו צקרבז להיות לו לצ שצור, על מה שהוא לא זכה לצוא לידי מעלה זו לישב צבית ה', ולהיות צעל כשרון כמותם, והוא פועל פשוט נהנה מיגיע כפו, רחוק מאד ממעלתם. אצל האמת היא שיש לכל אחד תפקיד צעולם המיוחד רק לו, לעשות צזה רצון קונו ונחת רוח ליוצרו, ואין לו להציט על אחרים, אלא ישתדל לעבוד את ה' צחלקו שניתן לו. וכמאמר הרה"ק רבי זושא זי"ע שאמר, שאינו ירא שיצטרך ליתן דין וחשבון למה לא נתעלה להיות כהאצות או כהתנאים ואמוראים,

והנה הסיבה שחסר להאדם מדת השמחה, היא בשביל שיש דברים הכואבים ומעיקים על לבו, שחסר לו זריאות ממון וכבוד ונחת וכו'. אבל המאמין האמיתי שהוא סמוך תמיד על שלחן אביו הקב"ה, שאינו מסיר עיניו ממנו לרגע, אדם כזה שמח תמיד.

ויע"כ כן בחג הפסח שהיא ראש המועדות, להתענס בהשקפה טהורה של אמונה שלימה בקונו, אז הוא בא לידי הכרה אשר מאתו לא תלא הרעות, וכל מה דעבד לטוב עבד, ואין מן הצורך לזוות צימים הללו על השמחה, כי בקיום מצות החג יתעורר ממילא לשמחה, כי לפי התעלותו באמונת אלקי עולם, כן לעומתו מתעלה גם מדת שמחתו.

והנה אמרו (פסחים קיח.) קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף ע"ש. ועל דרך זה אמרו (סוטה ב.) על זיווגו של אדם ע"ש. ולפי מה שנתבאר יש לומר, כי הקישויים שיש להאדם צפרנקס וזיווגו, אין אחד דומה להשני גם כאשר שניהם נמצאים במצב אחד זה כזה, והוא משום דזה תלוי באצנתא דלבא איך האדם מקבל זאת. והמאמין האמיתי שמכיר שכל מה דעבד רחמנא לטוב עבד, ומקבלו בשמחה כמו שמצרך על הטובה, אצלו אינו קשה עליו כל כך מצבו כמי

לעיני אבותינו, שנראה איך הוא בעל הצורה, שמשדד כל מערכות השמים כרצונו, והוא משגיח עלינו תמיד, להיות משגיח מן החלונות ומנץ מן החרכים, ולחקוק זאת בצשרינו ודמינו באכילת מנה מיכלא דמהימנותא, להיות בהשקפה זו כל הימים. והזוכה לזה, הוא שרוי תמיד בשמחה, כבן מלך הסמוך על שלחן אביו, המשגיח עליו בעינא פקיאח, וכל מה שמזמין ונותן אביו לפניו, הוא מכיר שלא יעשה זאת רק כאשר זהו טובתו האמיתית.

ויע"כ אמרו (ברכות ס:) חייב אדם לצרך על הרעה כשם שמצרך על הטובה, ולקבולינהו בשמחה, ולהשכיל ולומר תמיד כל מה דעבד רחמנא לטוב. ויסופר ששאלו פעם להרה"ק רבי דובער ממעורטיטש זי"ע הא כיצד יכולים לקבל הרע בשמחה כמו הטוב. והשיב להם המגיד, צבית המדרש יושב הרבי זוסיא מאניפולי זי"ע הוא יסביר לכם. וניגשו אליו ומנאיהו עומד על יד התנור שזור ורנץ, מלבושו צלואים, כולו אומר כאב וקבל. ואמרו לו המגיד שלא איתנו לכבודו שיסביר לנו איך אפשר לצרך על הרעה כמו על הטובה. התפלל הרבי זוסיא ואמר, ודאי טעות יש כאן ולא אלי הכוונה, כי כיצד יסביר לכם טיבו של הרע, כאשר עדיין לא טעמתי טעמו של רע מימי ע"כ.

שחסר לו האמונה הטהורה. והנה
 בקריעת ים סוף באו ישראל להאמונה
 היותר גדולה, ויאמינו בה' ובמשה
 עבדו, ובכל שנה ושנה גם אנו
 מתעצמים בצוא חג ימי הפסח
 להתזונן בנס של קריעת ים סוף,
 שראו שה' עומד עליהם והראו באצבע
 זה א-לי. ואם כן הקישיים של האדם
 צרפנקתו וחיווגו זה תליא איך עבר
 עליו היום טוב, ואיך השפיע עליו
 להתעלות בהתזונות של נס קריעת ים
 סוף, וזה שאמרו שקשה פרנקתו
 וחיווגו של אדם כפי הקריעת ים סוף
 שלו, שהמתעסם באמונה טהורה
 שנתגלה אלל היס מקבל הכל באהבה,
 ואין לו קישיים בזה.

